

СПОРТ
ГалгIайчен кьонача латархошта дийцар экстремизмаци терроризмаци кьовсам лоаттабарах

16

ТЕАТР
«Дошо боргилг» яха теникий театр кхаьчад республике

10

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ГІАЛГІАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

№44 (12571)
Лайчилла бутт,
17 ди, 2022 шу

Газет арадувл 1923-ча шера
бекарга бетта 1-ча дийнахьа денз

1973-ча шера
«Сердало»
газета
«Знак почета»
яха орден
еннай

12+

ЮКЪАРЛО
«ГалгIай республика 30 шу: исторени, хьал тоадаларай наькъаш» яха кьамашта юкьера Илман форум дIайихьар Магасе

4

ИШКОЛ
СоагIапчарча ишколе баха хилар единороссаш

5

ДОГЦИЕНА ГІУЛАКХ
Дагалоаттама моттигаш тоаярах йола проект чакхъяьлар республике

6

НАВЪАШ
ГалгIайчен федеральни наькъаш кийчдаьд Іана замаха йола ха тIакхоачаш

8

ГАЗЕТЕ ОАГІУВ
«Сердало» газета 100 шу дизара кийчо еш ба редакце болхлой

9

www.serdalo.ru | vk.com/gserdalo | @gserdalo | Дзен сердало

Наьха дикал-дукхал
Экологически акци дIайихьар республике 2

Блухошта еш йола терко

ГалгIайчен паччахьалкхен боахама Министерства дийцар эскаре тIахьийхача наха лаьттана чIегилгаш екьара дош

3

Магасерча лицея дешархошца кхетаче йир Мехкдас

Коазой Мадина

Магасерча лицея лакхерча классашкарча дешархошца, хаттаржоп яхача форматах латта кхетаче д'айихьар вай Мехкдас Келматнаькъан Махьмуд-Иаьлас. Кхоана кердача новкъа бовла безача кагирхой дукха дар хаттараш.

Эггара ч'оаг'аг'а дешархошта дагадоаллар дар, малаг'а профессеш эш тахан вай республика, фу йомадича, фу дайзача аьттув болашаг'а, беркатег'а хургда вайна массанена. Кхетаче иштта хьоахадир, тахан ца дийцача харцахьа хургдола наьна меттах дола дош.

«Мотт д'абаларца д'адоал къам а хьядда. Ший ботт бицбелча фуд цунга дусар ший х'амамах?! Дувцалга а доацаш халахет вай метта хьал тахан дега чов еш хилар. Бахьан — Дала воашта хьакхоллаш хьабенна мотт вай бувцаш ца хилар да, берашца т'ехьа даьша, ноаноша эрсий меттала ду къамаьл.

Дуккхача къамаех, меттаех латтача боккха мехка дах вай. Х'ара саго шийдар лораде деза, хийра дар хьа а ца ийдеш. Культур, мотт, д'адаташ лорадеш д'адаха деза вай, цунга хьежжа мара кхыча къамашта хьалхашка сийле а хургьяц вай. Ший мотт безар — мохк безар да!», — белгалдир вай Мехкдас Келматнаькъан Махьмуд-Иаьлас.

Илман кердача балхий доазув хургда вай республике

Султыгнаькъан Йоакъап

Кьилбаседа Кавказа федеральни округе чуйоаг'аш йолча регионашка керда индустриальни парках, технопарках хьеларах дола дош дувца, кхетаче йир СКФО субъектай кулгалхошца РФ президента Полпред волча Чайка Юрес, РФ экономика г'улакахх йолча

министра г'онча волча Назаров Сергейс.

«Кхоанарча вахара уйла яь, тахан оарцаг'адаьнна Илма керда балхаш доаржадара т'ехьа йола моттигаш хьакхолла еза вай. Иштгача наькъаца мара доккхаг'а долча толамашка кхоачалургьяц вай республика. Из болх тахан цьхана

д'ахьош ба АО «КАВКАЗ. РФ», «Россе къаьстта йолча экономически зонерча кластерий ассоциация технопаркахца», — белгалдир Мехкдас.

Чайка Юрес ший къамаьла юкье теркалдир, таханарча дийнахьа индустриальни паркахта инфраструктура кийчьяра т'ехьа атта дакъа лаца йиш йолаш йолга моллаг'а регион.

Мехкдас аьнначох, тахан къаьстта йолча экономически зона юкье доаг'арашта т'ехьа ма дагара къахьегаш ба республике.

Укх шера д'абихьача къахьегаме 5 миллиарди, 100 млн соми д'алоацаш йола ялх объект чулаьдай, царех 3 миллиард ахча АО «КАВКАЗ. РФ» кхуврчера кхача тарлуш да.

Экологически акци д'айихьар республике

Оздой Гийса

Эса гонахье ц'енъеш «Россе хиш» яха акци д'айихьар Гажарий-Юрта. Даька лаца арабаьлар з'амаг'а а боккха мел бола бахархой. Волонтерашца, республика бахархошца из беркате г'улакх хьаллоацаш хилар Мехкда Келматнаькъан Махьмуд-Иаьл, «Россе хиш» яхача акцен хьалха латта Разбаш Илья, актриса йола Михалкова Юлия.

Боккхача мехка г'алам лордара г'улакх масе бахархошка кхоачаш долга хьахьекхар цьхана барт кхийтта арабаьннача наха.

Х'аране хьегаш дола къамаха баь варгвоацаш да. «Къаьстта доккха баркал ала лов сона б'арччача шера д'акхийьача шоатташка даька лоацаш хин йистох ц'енъеш, лостам беш лийнача наха. Вай республика юхь хозьешдола беркате г'улакх да из», — аьлар вай Мехкдас цу дийнахьа наха хьийга къа б'аргагуш.

Эксперташа яхачох, мехка, регионашка экологически хьал тоаде г'ертараш х'ара шера дукхаг'а хул. Укх шера цу г'улакха оарцаг'аваннача 150 эзар саго 30 000 м³ галеш нувхаш гулг'ийр. Вай мехка йиь моттиге д'айихьар из акци. Арабаьннача 2000 наха боккха ло-

стам беш къахьийгар.

Цу юкье яр пластик, Йоакъингаш, аьшкаш. Уж я-кх в'алла а д'а ца йолаш г'алама

сурт толхадеш, экологен зе деш ядарг'йола нувхаш. Эса гонахье ц'енъеш баькхача наха даь дика г'улакх хам баь варгвоацаш да.

Хамхой Адама хетаяь парк хургья вай мехка

Султыгнакьян Йоакьяп

Республике хьаела лерхІ эггара хьалхара «Орион» яхаш йола IT-парк. Украинерча тІема юкье вахар хьадача 31-гІча бригада десантно-штурмовой рота командир хинна-ча, Россе Турпала Хамхой Адама цІи лелаш хургья из парк.

«Лакхача боараме дІабахьа безарех ба из болх. «Эрзи» яха беспилотник хьакхоллара тІехьа йолча проекте кьахьегаш бола говза болхлой хургба цу моттигага хьожаш», — белгалдир ший кьамаьла юкье Мехкдас Келматнакьян Махьмуд-Іаьлас.

Кулгалхочо яхачох, из гІулакх вай республика геттара беркате, боккха пайда беш хургда. Керда проекташ кхоллара тІехьа дикка аьттув хургья из моттиг.

Парламенте дийцар Украине СВО дакьалоацаш бола блухой хьаллацарах

Оздой Іийса

ПалгІайчен Парламенте унахценонна, социальни политика комитетта заседани хилар, цига дийцар Украине дІахьош йолча лярххІач тІема операце дакьалоацаш болча вай блухошта новкьостал дарах лаьца, иштта законаш кхоллара, бувзам лелабара хаттараш, аьлар «Сердало» газетата ПалгІай Республика Парламен-

та пресс-служба.

«Заседане дакьалоацаш хилар ПалгІай Республика Халкьа Гуллама унахценонна, социальни политика комитетта кулгалхо Горчхананакьян Беслан, комитетта кулгалхочун Гюнча Олиганакьян Бадрудин, экономически политика комитетта кулгалхо Боканакьян ІбрахІим, Назрань шахьара городской совета депутат Цьхорой Салман», — аьлар

«Сердало» газетата республика Халкьа Гуллама пресс-служба.

Мероприяти дІахьош иштта дийцар законаш хьакхоллара баллах, муниципальни дакь тІарча депутатташа республика парламентаца бувзам лелабарах, иштта Украине лярххІа дІахьош йолча тІема операце дакьалоацаш болча вай блухошта новкьостал лоаттадарах лаьца.

Цу тайпара, депутатташа тахар «О ветеранах» долча Феде-

ральни закона 3-16 ча статьяш-та юкьедоаладеш дола СВО дІахьоча юкьа тІем тІа дакьалоацаш, тІема блухой яха статус йолча блухой хувцамаш.

Совещане дакьалоацаш мел хиннараш цхьа уйла йолаш сейцар, СВО доакьашошта тІема доакьашхой аьнна цІи яларо, дІахо а цар вахаре а иштта наха юкье а лерхІам а дика вахар а хулийтарга аьнна.

Министерстве дийцар эскаре тІахьийхача наха лаьттана чІегилгаш екьара дош

Султыгнакьян Йоакьяп

Лакхехьа белгалгьяьча Министерстве совещани дІайихьар ПалгІай Республика Кулгалхочун Келматанакьян Махьмуд-Іаьла Амар маьхалдоаккхаш, РФ

герзах дизача низай мугІарашка тІема службе тІахьийхача наха, шоай доалахьара гІишло хьаль-яра дола лаьттана доакьош декьара болх дІабахьара хьакьехьа дола хаттар, аьнна хоам бир «Сердало» газетата цу боа-

хама пресс-служба.

Из мероприяти дІахьош, кулгалдеш вар министр Албаканакьян Мухажар, цига дийцар тайп-тайпара лаьтташ цу наха дІадекьара дола хаттараш.

Хоам бу, цу хьакьехьа дІабахьа беа болх дІахьоргба цу гІулакха бехктокхаме оттабьча наха. Иштта царна новкьосталдеш хургба моттигера самоуправлене органай болхлой а, цу чу йоагІаш йола службаш а.

Ишкола ков зизашца хоздир дешархоша

Коззой Мадина

Яндаре хьайилача «Олимп» яхача лецеера бераш долча яха хилар, дІабахача бетта Россельхозкхуврча республикерча филиала болхло йола Цукумова Татьяна.

Цу хана, ший болх дика бовзача говзанчо де дезар хьалха а доаккхаш, кьона-ча хоха буц дІайийна парник йир дешархоша. Тахан из юха кхьай лице, даьс-сача кулгашца а енаяц. Хризантемаши, гибискусаши денад цо берашка ишкола коа дІадогІийта.

Практически болх духхьала цу гІулакха хетабь бар. Лицеерча берашта хІазчул тІехьагІа дика ховргда гуйран зизаш дІадогІара болх мишта дІабахьа беа. «Хозача зизашца ишкола ковна куц тоаде аьттув хилар тха. Геттара чам болаш гІулакх дар из.

ХІаране ший цхьа дакьа дитар цу беркатеча балха юкье. Дог айду иштта дІахьоча кьахьегамо», — аьлар лицее дешаш йолча Дзангенакьян Заирас.

**Зехъа ахча
доадир
ГалгIайчен
вахархо
сакхетам
ца хиларах**

Оздой Ийса

ГалгIайчен вахархо-чо 50 эзар гаргга сом доадир дистанционно оалача кепара линна-ча жуккаргал леладеч-ча сага бехкаж, объявленех мазашка Голла смартфон эца Герташ, аьнна хоам бир «Сердало» газетага республика бокьонашлораяра боахама пресслужба.

«ГалгIай Республике Голла йолча МВД дежурни часте заявлени яхъаш вера моттигера вахархо Интернете Голла хинна-ча объявленех iPhone 13 Pro» яха мобильни телефон эцара 48 720 сом дIадахийтад малав ца ховча сага, аьнна», — белгалду язъяча заявлени тIа.

Ахча дIакхъачул тIехъагIа, малав ца ховча мах беш волчо е мобильни телефон хъа а яйтаяц, е ахча юха а деннадац, е цунцара бувзам а кхы болаш бац.

ГалгIай Республике Голла йолча МВД белгалдир, малав ца ховча сага леладечох РФ Уголовни кодексх доагIаш долчох жуккаргал леладеш хилара лар юсс, аьнна, хъалххе а баьча бартах дийца дош кхоачаш ца дар чу а лоацаш.

Илман никъ тоабеш

«ГалгIай республика 30 шу: исторени, хъал тоадаларай наькъаш» яха къамашта юкьера Илман форум дIайихъар Магасе

Газданаькъан Ахьмад

Йоккхача Илман форуме къахъегаш хилар Паччахьалкхен архивни служба болхлой, Илм-тохкама институт. «Кхетаче дувца оттадаь хаттараш дукхеи, тайп-тайпараи да: «ГалгIайчен, Къилбаседа Кавказа истореца дувзаденаш», Кавказерча этнологе-хи, археологехи дола керттера дараш», «Кавказе дахача къамай культури, Илми таханарча дийнахъа», «Кавказа къамай метташ къамай культур лораяра долча лагIа тIа латтар», Исторически дагалоаттаме дакъа лоацаш йола архиваш, музейаш, библиотекаш», — дийцар тха газетага Илм-тохкама института кулгалдеча Бархой Нинас. Илман-приктически конференце доакъашхой селхан гулбала болабелар республике.

Дагалоаттаме мемориале баха дIадоладир цар республика йовзар. Хъаьшашта довзаргда къаман исторе доккха дакъа дIалаьцараш. Конференци вIашагеллараша лаьрхIад хъаьший ЖIайрахъе бига. ГIалай вахар, тамашийна йола лоаме,

лоаман нах бовзаро дуккха уйлаш сомайоахаргъя цар дегашка.

Конференце дакъа лоацаш хилар республика премьер-министр вола Сластенин Владимир. Ший къамаьле цо теркалдир, иштта йолча кхетаче республика пайда белга, хъаьшашта довзаргда ГалгIай къаман наьха доккха, дIаьхий дола истори. «Тахан форумо тIагулбаьб кавказера Илманхой, истори-каш, архивисташ, этнографаш, метташ тохараш, фольклористаш, литератораш. Уж ба вай мехкара вахар санна, кхыдолча мехкашкара вахара оагIонаш вайна довзийтараш, — дийшар премьер-министра Мехкъаьгара Келматнаькъан МахьмудIаьлагара моаршал хоатташ каьхта.

— Иштта хоза гулбенна-ча конференце доакъашхой шой болх лакхача боараме чакхбоаккхаргхиларах догтийша ва со. Шоана хъалхашка латт теоретически, практически лакха лерхIам бола хаттараш. Уж дерригаш доашхаш оаша дIаьхоча балхо еригача Россе Илман Гулакх тоадергда. Вай республика исторически кхоане йовзарал совгIа, бер-

ригача боккхача мехка истори ма дарра довзийт иштта йолча конференцес.

Форумо чоагIбергба къамашта юкьера барт-безам, наха юкье хоза, беркате уйлаш, Гулакхаш сомадоахаргда. Уж деррига Гулакхаш кертте лоаттадеш хъаений Кавказ тхьовра денза. Россе тайп-тайпарча субъекташка бахача нахацара бувзам мишта лоаттабе беза, малагIа наькъаш да цу Гулакха лораде дезараш хъоахадергда конференце. Из чоагIа лоархIаме да! Селхана-ра вахар тохкаш, цунца дувзадена лоархIаме дараш лорадеш дIадахаро вай таханарча ден Гулакхаш тоадергда.

Сластенин Владимира «ГалгIай республика 30 шу» яха майдилгаш эхкар малхболален РАН института йоккхIа йола Илман болхло йолча Цвижба Ларисайна, культурахи, кхолламахи йолча Волгоградерча института профессор волча Болдырев Юрен, гумманитарни тохкамаш деча Абхазски института кулгалдеча Ашуба Ардена, Селий мехкара педагогически университета проректор волча Дибиров ИбрахIима, гумманитарни тохкамах йолча черсий

университета керттера болхло йолча Байрамкулова Амината, Францерча лабораторе къахъегаш йолча Цхьорой Маретайна, иштта кхыбарашта а. Архивни, Илман, дешара, Гулакхаш йола докладаш ешаш дIайихъар конференци.

Цар докладаш хетаяь яр фольклора, наьна метта, архивни лоархIамеча балхашта. Делкъел тIехъагIа конференце доакъашхой ийъ секцех бийкъа дIахо бийхар шой болх. Дувца оттадир исторех, культурах, Илмах, Россе, Кавказ, ГалгIайче хъаоттарах дола керттерадараш, иштта, этнологе кхоачамбоацарех, архиве, музейашка, библиотеке болх бераша дIалоацаш дола кавказски культурах, Илмах, дешарах, фольклорах, кавказерча наьха литературах дола дакъа.

Форуме дакъа лаьцар вай республико, Селий мехко, Нохчаша, черсаша, Адыгейцаша, Москвас, Санкт-Петербурго, Волгоград, Росточерча Илманхоша, Ставрополерча, Азейрбайджанерча, Абхазерча, Белоруссера, Францера, Польшера хъаьшаша. Укх бетта 17-ча дийнахъа ший болх йисте боаккхаргба форумо.

МагIалбика района ди дездеш ба республике

Газданаькъан Ахьмад

ЦIай дездеча деношта юкьера цаI да МагIалбика района ди. 2016-ча шера II-ча лайчил дийнахъа МагIалбикерча райсовета къоастадаьд из ди.

«Цу Гулакха юкье дакъа лоацараш хиннарашта геттара лакха лерхIам болаш да из ди. Селханарча исторе чу ба боккхача тIема духъала лаьт-

та ветеранаш, царна гIо деш хиннараш, тIом дIабаьнначул тIехъагIа районона юртбоахама Гулакх меттадоладеш лаьттараш.

Дийца варгвоацаш доккха баркал да, моастагI районона аравоаккхаш лаьтгача, бIухошта! Вай массане кхоане сийрдайоаккхаш хургъя аьнна хет, кхувш латта тIехъе. Къаьстта къонабараш вай кердача вахара наькъаш кхолла деза-

реш, дуккха а дикаш къаман Гулакха доаржаде дезараш. Района хIара шу цун хъал тоадеш боаккха гIа ба. МагIалбика района истори дийца ца валлал дIаьхийи, доккхал де мегаргдоллаши да. Иразе, беркате, могошмаьрша болаш бахалба бахархой! ХIара денна тоалуш ха йоакхийла МагIалбик районо!» — аьлар тахан райсовета кулгалхо волча Гулинаькъан Къурейша.

Керда ишкол хургья Илдарха-Галий тIа

Баркинхой Мурад

Керда ишкол йоттара болх чакхбаьнна бала боал Илдарха-Галий тIа. Кастта цу дешара кхуврчо моаршал хоаттаргда ший хьаьшашка. Ший кара цо чуэцаргда 720 бер.

Керда ишкол хилар мах баь варгвоацаш доккха совгIат да цига бахача наха. Технологически оборудованеца тоабеш латт дешара кхуврч таханарча дийнахьа.

Из гIишло йоттара гIулакх дIахьош латтар я ООО «Балторг» яха подрядни организаци, технически оагIон гIулакх дIатIайцараш ба ГУП «УКС РИ» кхуврча болхлой. Кхийолча моттигашка санна, из ишкол йоттара болх а «Дешар» яхача кьаман проекте Голла дIахьош ба.

СоагIапчарча ишколе баха хилар единороссаш

Коазой Мадина

МагIалбикерча района «Единая Россия» яхача оагIон депутаташ Гулинаькъан Кьурейш, Тоачнаькъан Мухьмад, Гатагажнаькъан Умар

СоагIапчара №30 йолча ишколе берашта бIайха буа кхача лоаттабу гIулакх, малагIча боараме да тохкаш хилар.

«Дешархошта дIайха даар халийтара гIулакх цар могошлен-

ца дувзадenna да. Шоай ханна хIама дна хила деза бераш. Из болх терко еш, дIабахьаро цар могошал лораярал совгIа, дешарцара чам а лакхбу.

Тахан укх дешара кхуврче баьча тохкамах ала хIама дац

тха. Гуш да, берий терко елга. Столове эшаш мел дола даараш долаш да, пищеблокашка санитарни хьал а ший хила доагIача боараме латт», — аьлар Гулинаькъан Кьурейша.

Терроризма духьалара кийчо малагIча боараме я хьажар ишколашка

БIархой Муслим

Республикерча ишколий терроризма духьалара кийчо малагIча боараме латт тажга арабаьнна хилар Магасерча администратеца ATK секретарь, Росгварде, МЧС, ГОВД болхлой.

Ишкола кулгалхошца, хьехархошца цу хьаькьехьа кьамаьлдеш цIаьхха из тайпара хатар эттача эггара хьалхарча юхьанца де дезар белгалдир цу хIама тохкаш лелараша.

Уж хьажар дешара кхуврчашка хиланза яр-гIюацаш йолча эвакуаце план тIайолча стендашка, цIи яьлча аравала везаш волча моттигашка, сигнализацега, ишкол лораш латтарий кийчонга, хатар икххача тIатоIаеш йолча кнопкага, ишта, кхьдарашка а. Из болх дIахьоргба вай мехкарча хIара ишколе.

ГIалгIайчен правоохранителаш студенташта дийцар экстремизма, терроризма кхерамах лаьца

Султыгнаькъан Йоакьап

ГIалгIайче дIахьош я «моастагIалца, зуламашца тхо цьхана дац» яха акци. Из дIахьош ба ГIалгIай Республике гIюлла йолча МВД экстремизмаца кьовсам лоаттабара йолча Центра болхлойеи, ПДН инспекторашеи.

Профилактика яра мугIарера, экстремизма, терроризма духьалара хьехам бара болх дIабахьа аьнна, уж

бийхабар «ГIалгIайчен пачахьалкхен университета» ФГБОУ ВО вуза кулгалхоша аьлар «Сердало» газетата ГIалгIай Республике гIюлла йолча МВД пресс-служба.

Бокьонаш лораяра йолча структурай болхлоша дийцар студенташта мел доккха зулам доал экстремизмах, терроризмах, цунах лоравалара малагIа вахара никь хьалаца беза вай кагирхоша, вай юкьарлонна вахар сийрда хилийтара цунца малагIа кьов-

сам лоаттабе беза, хIаравар цунах мишта лоралуш хила веза.

Шоайла дийлла кьамаьлдеш белгалгьяь оагIонаш яр кагийбарашта хьалхадоккхаш терроризм, экстремизм яхача зулама юкьевахача сага духьала дараш малагIа законаш да, уж телхадеш, уж харцахьча наькъ тIа боале царна малагIа тIазар хургда, кьаьстта кагийбараш цу наькъа тIа бахара Iехабергбоацаш, цу зуламхошта мишта духьа-

ла отта веза.

Иштта, цу юкье хьоахадир Украине дIахьош йола лаьрхIа тIема операци а, цига бIухошта хьалхашка латтача декхарех а дийцар.

Цу тайпарча хьалхадоккхаш дIахьоча кьамаьло таро хулийт вай кагийбарашта латташ дола хьалдикагIа довзийта а, иштта цунна боагIаш бола мах оттабе а, социальни лазараш юха а тохаш законо дIадеххача бесса ваха а.

ГПазданаькъан Ахьмад

Дикал йоаржаяра цхьа оагIув дIахьокха ЖайрахIа районе баха хилар ер кIира долалуш Даби-Юртарча №27 йолча ишкола дешархой. Фуртоуг яхача аула юхерча хин юхе бIарий гаьнаш дIайогIаш кьахьийгар бераша. Вай исторе дукха да цу моттигаца дувзаденна-раш. Тахан цох хьахиннай туристаш хьежа ухаш беркате моттиг.

«Туристаш лелаш дола дозош тоадарах йолча проекта хьалха латтараш ба дешарани Гилмани министерства болхлои, регионерча туризмах йола комитети. Эггара чIоагIагIа цу гиулакхе хьинар гойтараш бар МагIалбик райо-нери, Пхьилекьонгий Юртари дешархой.

Уж ба «Кьона туристаш», «Историкаш-краеведаш», «Кьона оарцагIухараш», «Ишколалкара поиско-каш» яхача кружокашка уха дешархой. Проекте дIабахьа безаш хинна болх боккха бар — дагалоаттама моттигашка лостам бар, гIалаш ягIаш дола дозош цендар, туристаш лелача навкьашкара хьал тоадар, гаьнаш дIайогIар, иштта дуккха кхьидараш а», — аьлар тха газетага туризмахи краеведенехи болча берий-кагирхой кхуврча кулгалхо волча Дзейтанаькъан Беслана.

Проекте дакьа лоацаш хинна кагирхой геттара хозхеташ кьахьегаш бар шоай мохк тоабара тIехьа. Гушдар, цу гиулакхо цар дегашта боккха тоам белга. Фуртоугски хин юхе гаьнаш дIайогIаш боахкача царна бIарахьажаро дега цхьа боккьонца йола йIовхал тоссар. Киркаца, ломаца кIоагаш доахаш кьахьийгар цар кхертIой

Дикал гойта сихле

Дагалоаттама моттигаш тоаярах йола проект чакхьяьлар республике

юкье доахка лавтта нийсдеш. Га ЮчуегIача кхьчахьара, кIаьдагIа, дикагIа долчара лавтта хьа а кхухьаш гонахье тоайора га дIалатаргьйола бахьанаш нийсдеш. Болх аттачарех бацар, бакьда, халлоно кхерабаь юхабовргбарех бацар дешархой. Деррига даь йисте баьлча гIадвахар хоалуш вар царех хIара вар. «Цу проекто вай берашта хам баь варгвоаца пайда бу. Дагалоаттама моттигаш тоаярал совгIа, шоай мехка тIема истори, гIалай вахар, мах баь варгвоаца даьхен Iалам довза аьттув хилар цар.

Кагирхой дегаш сомадоах цу моча беркатеча гиулакхаша. Кьаьстга тахан из тайпара проекташ йоаржаяр лоархIам болаш да», — аьлар Дзейтанаькъан Беслана. Кьа-

хьеге ловш хиларца, шоай кьаман истори, цун культури йовза гIертарца, гонахьарча наха накьа боалаш, цхьа пайда беш дIабахар мелла лоархIаме да кхетадеш хиларца белгалдаьлар вай мехкара бераш. Цераш яха лов царна юкьера цхьацца барий — Пхьилекьонгий-Юртарча №2 йолча ишкола хьехархочо Гарданаькъан Маликас кхебеш латга кьона поиско-каш, «Историкаш-краеведаш», «Кьона оарцагIухараш» яхача кружокашка Совтанаькъан Хьавас, Кхоартой ИбрахIима ураоттабаьраш, СоагIапчарча №19 йолча дешара кхуврче Боканаькъан Абдул-Мажита Юмабеш бола кьона туристаш, Даби-Юртарча №27 йолча ишколе Кьоастой Тимура хьехаш бола туристаш. Дзейтанаь-

къан Беслана доккха баркал аьлар из беркате проект кхелларашта. Кьахьегамхошта эшаш дола гио деш, буа кхача лоаттабеш, дIайогIа гаьнаш хьатIаяхьаш дукха кьахьийгар цар. Аьттув хилба вай масане Даьла раьза волча навкь.

ГПазданаькъан Ахьмад

Ший хозача бесаца МагIалбикерча урамий куц тоадергда павлония яхача гаьнаша.

Императорски га оалаш йолча цун из цIи енний Павловий Анна яхаш хиннача императора йиIий сийна. Уж геттара сиха дегI дахьаш йола гаьнаш пхьерча администрацен болхлоша дIаегIай дагалоаттама сквере.

Хозача зизашца масса-не бIарг тIаозаш йола каталь-

МагIалбике керда гаьнаш дIаегIар

паш МагIалбика шоллагIча микрорайоне дIаегIар. «Тайп-тайпарча гаьнашца пхье куц тоадара Гиулакх дIахьош да Мехк-

даь Келматнаькъан Махьмуд-Иаьла чIоагIонца.

Республика кулгалхо ше тIа а волаш керда гаьнаш дIаегIар

дукха ха йоацаш тоабаяча Херсонская оалача ураме. Из беркате никь дIахо хьош ба пхье моттиг тоаеш. Керда гаьнаш хоза

тов миччахьа а. Ахкан хана геттара а хоза бос лургба цар. Иштта дIахьоча акцеша наха юкьера барт-безам чIоагIбу».

26 моттиг тоаш болх длабихьар энергетикаша

Берданаькъан Лорс

«Россети Кьилбаседа Кавказ» яхача кхуврча болхло-

ша Иан кийчо еш, 26 ток хьатела моттигаш тоаш болх длабихьар. Цу гьулакха хьакь-оастадаь ахча 22 млн сом да.

Керттерча балхах дар 25,4 эзар саг вахача шин юрта ток телаш йола 35/10 Кв подстанции тоаяр.

Цигара хьателача токаца болх беш я иштта, социальни оагьоряхьара лакха лерхьам бола 18 моттиг. Цу юкье 60 эзар сага хий лоаттаду водозабор. Тахан хьаяьнна, ци ца ялийтара а, ца йохара а дикагьа йола вакуумни оатхалаш оттаеш болх длабихьар цига. Дикка кьахьегаш тоаш езаш хилар 50 эзар сага, 30 йоккхача болх-моттигашта ток лоаттаеш йола 110/10 Кв подстанции. Йоагаш, гонахьарча Иалама зе деши йоаца элегаз оттаеш болх длабихьар цу моттиге.

Кхаь юртарча 35 эзар сага ток тела 35/10 Кв йола подстанции а ший хинначул толашагьа хьал долаш болх длахьош хургья хланзчул тлехьагьа. «Ток телача моттигай хьалага хьежжа хургда ерригача республика светацара гьулакх.

Наха хьовзам боацаш, зе доацаш из гьулакх длагьоргдолаш хьара хьама дикка тохкаш, гучадоаккхаш, тоадеш кьахьегтха болхлоша», — аьлар «Ингушэнерго» филиала кулгалдеча Тлоаршхой Рамзана. Дадахача шера из гьулакх меттадоаладара тлехьа вай региона хьождаь ахча 138,5 млн сом да. Дадахача шера хинначул 82 млн дукхагьа дар из укх шера.

Галгьайче электроэнергех йола тариф хургья 2025 шерага кхаччалца

Султыгнаькъан Йоакьап

Паччахьлакхен дума т^аййцад, Российски Федерацие регионашка а иштта Кьилбаседа-Кавказе а электроэнергех дола закон 2025 рыночни маьхаш хургдолаш, аьлар «Сердало» газетата региона Правительство пресс-служба.

«Галгьайче, Кьарший-Черсий, Гьабартый-Балкхаре, Дагестане, Кьилбаседа-Хирийче, Нохчашкхьа д^ахо хьоргья электроэнерги йоагаярах йола т^ахьожам лоаттабеш оала тариф», йоах хьабайтача хоама т^а.

Говзанчаша яхачох, цу маьхаш цьаннахьа латтаро таро хулийтаргья физически, юридически оагьоряхьарча наха шой керттера декхараш лертт^а кхоачашде.

Из иштта дикача оагьоряхьа латкьаш хургда з^амаг а йоккха предпринимательство лелаерашта а иштта сервиса, хьалий балха а.

Электрически энерги арахецараш декхарийла ба 2031 шера цьхоалаг^а январь бутт кхачалехьа цу регионашка барт ч^оаг^абе электроэнерги лоаттаяра.

Говзанчаша яхачо цар терко т^айохийтар да йоагача электроэнергена Галгьайче а кьича регионашка а 2025 шера цьхоалаг^а январе кхоачаш электроэнерги эцара дакьа т^ахьожаме хилар.

Иштта цар лерх^и из мах лаьт^улурга аьнна: 2025 шера — 90%, 2026 шера — 75%, 2027 шера — 60%, 2028 шера — 45%, 2029 шера — 30%, 2030 шера — 15% -га кхоачаш.

90% бахархошта урамашка бийсанна сийрда хилар дез

Султыгнаькъан Йоакьап

Парг^атача вахара керттера оаг^ув лоарх^и 90% бахархоша урамашка бийсанна сийрда хилар. Пхьешкарча, юрташкарча наха хетачох, нах лела наькъаш боад этгача сийрда лампаш согаш хила деза.

Ара хоза хаоттам латгача хана лампашца сийрда яьха нах баха моттигаш дуккхача хьаман

тлехьа аьттув болаш хул. Цул совг^а, цьацца зулам де арабаьннарашта а новкьарле еш хургда из гьулакх.

Сийрдача ураме г^олла йовижалехьа араваьнна ценача феца са доахаш го баккха ловш хул дуккхабараш. Оаха кьамаьл даьча наха юкьера, 100% бахархой наха бийса сийрдаккхача аьнна ехка лампаш йохаеш леларашта, доаг^лаш дола т^азазар д^але, г^од тоха яхаш бар.

«РОССЕ ДОСААФ» ОО-ГО балха таронех дийцар Галгьайчен Парламенте

Баркинхой Мурад

Моттигерча самоуправлене, кьаман политика, Галгьайчен Парламента юкьарлонца, дына организацешца бувзам лелабара йолча комитетта дийцар Галгьайчен регионални «Россе ДОСААФ» ОО-ГО отделене балха таронех лаьца, аьлар «Сердало» газетата Галгьай Республика Парламента пресс-служба.

«Цу совещане дакьалоацаш хилар республика Халкьа Гуллама депутаташ, автошколай кулгалхой, Галгьай Республике г^олла йолча МВД викалаш. Цар дийцар балха тоба в^ашаг^и а елла, цунна хьинар долча доакьашхоша ДОСААФ кердайоаккхаргьйола ца^и йола программа хьаярах, ший арг^лах цо боахамашта юкье пайдабахьаш бола бувзам лелаберглолаш», - йоах хоамо.

Унахц^енонна комитетта кулгалхочунна г^ончас Олиганаькъан Бадрудина белгалдир цунна Лоламерча юкьарлонна лоарх^ам мелаб а, тахан Украине лаьрхх^а йола т^ема опера-

ци д^ахьоча хана Россе эскара, авиацина, флота из мел эшаш да а.

«Кьайле йолаш дац, регионални организаци тахан дикача хьале яц, дешара балха тлехь хьадоаг^лаш таханарча денга диллача кхьиметтел коммунални хьалех доаг^лаш дар л^аьдала д^адала а тоаш хилац. Цьхабакьда, оаха лерх^и,

«РОССЕ ДОСААФ» ладаташка хьажжа керда, х^анзарча ханара балха боарам кагийбарашта юкьебоаккхаш хургья аьнна, иштта цо л^аьдала органашца цьхана из болх дика д^ахьоргбар аьнна. Шой арг^лах депутатташа хьа^ейна хаттараш кхоачашдара новкьостал лоаттадергадар», - аьлар Кьоастой Ахьмада.

Хьалхадоакх, из организаци болхбеш йола 80 совг^а шу да, цо кагийбарашта патриотически кхетам лу, иштта кийчбу т^ема-учетни говзанчаш кагийбарашта юкье. Кьаьстта цо кийчбу С, Е, Д катере водителаш, мехка Герзах дизача низай муг^ларашка эшаш хуле а аьнна.

Авареш кезигага хургъйола болх дӱакхухь Магасе

Султыгнакъсан Йоакъап

Авареш кезигага хургъйола гӱлакхаш юкъе кхувлаш къахьега дезаш да вай навкъашкара хьал. Геттара дукха машенаш лелача Магасерча Кулиева, Нальгиева оалаш болча урамашка из болх дӱахьош хилар, пхьерча мэри болхлой.

Магасерча администрацега массехказа леткъаб пхьебахархой, цу урамашка улача навкъа цхьа хӱама де, машенаш сов масса хехаргӱоацаш яхаш. Мэри болхлой арабаьлар цу моттигашка бордюраш якка.

Цул совгӱа, навкъашкара тишьенна знаках кердӱарца хувчаш болх дӱабихьар. Дехар ду бахархошка! Боккъала, ма хехка навкъашка машенаш тӱехьа моастагӱий боагӱаш санна! Лорӱе шойи, навхи могошал.

Гӱалгӱайчен федеральни навкъаш кийчдаьд ӱана замах йола ха тӱакхоачаш

Султыгнакъсан Йоакъап

Гӱалгӱайчен федеральни навкъаш кийчдаьд ӱана зама тӱайоагӱаш, цу хана кӱала ша бар а кхерам болаш хул, навкъа болама кхыдола кхераме хьалаш а нийслу, аьлар «Сердало» газетата Гӱалгӱай Республика Правительствата пресслужба.

«ӱай шийлача хана ша бича, лувжаргӱоацаш машенашта кӱала хьарцар дара, лаьрхӱа 9 эзар тонн гӱум а тух а вӱашагӱувш, кӱалахьарцар кийчдаьд, лабораторе гӱолла цунна дикалга хьожаш чакхдаьккхад из», — аьлар региона навкъа боахаме.

Хьалхашка латта декхараш дика кхоачашдара ший гӱумара базаш региона дозон тӱа гӱолла

дӱайийкъай.

Говзанчаша зем баьккхаб навкъашка массехк чоалханегӱа йола моттигаш малагӱаш я хара, цига машенаца вахара-вара халонаш мелий хьожаш, нагахьа санна ара хаоттам геттара чӱоагӱа чоалхане нийслои, цига сихха ӱалашо ергӱолаш.

Унзарча навкъ тӱа гӱолла доацаш, кхычыхьа гӱолла машенаца ваха йиш хара бола болх а

зем боаккхаш дӱабихьаб, автотранспорт ӱо оттаяра а мегаш йола моттигаш белгалъьий. Навкъа болча наха а спецтехника а лаьрхӱа йӱайха а йолаш, дӱаэтта латта моттигаш ӱалашъьий.

Из доацаш а, асфальт мел бӱайха ба хара, сихал мела хила йиш я хара, мух малагӱа оагӱорахьара хьокхаш ба хара, навкъа метеостанцеш оттаяй.

Малар ийца йода машен соцайир полицейкеш

Султыгнакъсан Йоакъап

Гӱалгӱай Республика гӱолла йолча МВД УГИБДД инспектораша юхасоцайир тӱахьожам-юхатохара «Волга-20» poste тайп-тайпара корта бохабу малар ийца йода «Мерседес-Бенц 184425» яха автомобиль, аьнна хоам бир «Сердало» газетата Гӱалгӱай Республика гӱолла йолча МВД пресслужба.

Цу машена тӱа хинна мухь тӱаболаш дола каьхаташ хьа-дийхар бокъонашлораяра йолча органий болхлоша, бакьда, хьажачул тӱехьагӱа шеко йолаш хийттар каьхаташ, цудухьа автомашина гӱод тохара йолча стоянке дӱаоттайир», — аьлар полицей.

Карарча хана из бахьан долаш гӱулакх нийса дий хара бола болх дӱахьош ба.

Хьалхагӱа, карарча шера ардара бетта, цу poste бокъонашлораеша «Volvo FH 12» машина соцайяр, ийс эзар кхо бӱаь литр спирт доаллаш дола малар тӱадолаш.

Навкъашкарча кхерамзленах дийцар студенташта

Бӱархой Муслим

Назранерча политехнически колледже дӱайихьар навкъ тӱара правилаш лораш бо-ацарашта хетаяь кхетаче. ГИБДД болхлоша кагирхошта хьалхадаьккхар, машена колаца бокъо йолча ханага кхача воацаш, корта бохабеча маларах волаш, наркотик дегӱах йолаш машена тӱа хайна навкъ тӱа валарах малагӱа тӱагазар доагӱа.

Студенташа из гӱулакх ма дарра кхетадергдолаш авари хиннача моттигашкара видео роликаш гойтар ГИБДД болхлоша. Кагирхошта дийцар, кертага уйла ца яйташ, дог ураоттарах хьадаьча харцача хӱамо мелла доккха зулам де йиш я шийна метталехьа наха а.

Наркотик, корта бохабу малар яха дохьаж шийна гарга дитачун вахар аттачыхьа даьнна дӱагӱоргдац.

Электрикаш ма даггара къахъегаш ба

Берданаькъан Лорс

Керда Редант яхача юрта керда тока бЮагИий догIаш боахк «Россети Къилбаседа Кавказ» яхача кхуврча болхлой. 1,5 км чулоацаш йолча кердача линес лакхача боараме ток лоаттаергья цу юртарча Яндиева, Бекбузарова, Орджоникидзе, Евлова оалашдолча урамашка. ХIанзолца цига хинна тока лини наха шоаш цъа бахъана чуйила яр. Цунга хъежжа, дуккха кхоачам-боацараш долаш, замыканеш хулаш, юхе вахачоо лакха кхерам болаш яр из моттиг.

«Юрта бюджете эшаш дола ахча ца хилар, нах шоаш оарцагIбувлаш тоаде дезаш хул токацара гIулакх. Иштта хъачуйила свет ма хетта дега тоам беш хилац. ХIетта нах баха хайшача моттигашка тахан даяржа да из гIулакх. ХIара энергетико кхетаду, оарц деха, харцача даьннар тоаде шоаш мара кхы вежа саг цар воацалга. Цунга хъежжа, ток лоаттаеца кхуврча болхлоша шоашта могоар ду наха гIо де.

Йоккхача проекташкар болх боацаш, нах баха хайшача моттигашка дукха хул оарцагIа ваха веза моттигаш. Токацара хьал тоаде тха яхаш дехар деча наьха къамаьл даьсса хабар лархIа йиш ярех дац», — аьлар тхога «Ингушэнерго» кхуврча кулгалдеча ТIорашхой Рамзана. Проект болх чакхбаькхаь ала йиш йолаш да тахан. МагIалбик районерча из болх дIахьоча тоабас 1,5 км чулоацаш тока лини чуйилар 15 дикагIа дола аьшкцеманта бЮагИий догIаш.

Керда чубила аьшкасарг мукх буаш бац, оалхазараш IотIахайшача а царна зе дац, замыкани хилча цIи ювлаш бац. «Хала дар тхона. 90 Вольтал лакхагIа айлуш яцар тха цIенешкара тока напряжени. ХIаьта, эггара халагIа дар-м из дацар... Харцахъа хъачуйисача тока аьшкасаргех кхерар тхо, бераш дагадоахкар. ХIанзчул тIехьагIа паргIата са доаккхаргда оаха Давла къахетаманца из бала дIабаьнна. Из АллахI раьза хилва тхона гIо даяршата! Хоза йишхилар долаш, эьдел, эьх, гIулакх долаш кагий нах бар укхза баьхка энергетикаш.

Царгара гIо нийса дийха хиннад оаха», — аьлар Кердача Реданта бахархой болча ГIулой Ювсапа, Шадинаькъан Iаьлас.

«Сердало» газета 100 шу дизара кийчо еш ба редакце болхлой

Султыгнаькъан Йоакъап

«Сердало» газета редакце пенаш хIанз кхыча бесса да. Цъаьца хувцамаш юкье кхувлаш цу кхуврча куц хувцаш боахк редакци болхлой. Эггара хьалхара газета номер араяьнний 1923-ча шера май бетта Буро тIа.

1944-ча шерага кхаччалца цига арадувлаш хиннад газет. Цу ден кийчо е хIанзехьа дIаболабеннаб газета къахъегамхой.

Дуккхача метрах латта анформативни панно кийчдеш латт цу чу тахан. Сагал лакхагIа дола газета оасаш доахкаргда цу тIа. Шеф-редактор волча

Курскенаькъан Ибрахима юкье йоалаьий хоамий стендашца тоаяь проект. Беррига болх йисте баьлча газета хьашашта гургда мелла дIаьхий истори долаш да «Сердало». Селханарча вахарца дувзаденна дукха сурташ, лоархIаме статьяш гучаяргья редакце пенаш тIа.

Латиницах, кириллицах латташ да газета эггара хьалхара йоазош. Гетгара хозахетаргда наха къаьнарча газета чулоацамга хъажа. Газета истореца дувзаденнараш гулдеш я редакци. Цига хьайийлача музейе хIара хIамо ший моттиг лохаргья.

ГIалгIайчен СМИ тIахьожам лоаттабеш хургва Миннаца викал

Султыгнаькъан Йоакъап

Селхан, ГIалгIай Республика араьхарча бувзамах, къаман политиках, зарбана, хоамий министр Беканаькъан Ваха балха совещани дIахьош коллектива йовзийтар керда заместитель Оздой Руслана Лиза.

Цунах боагIаш болча соцама

кулг яздаьд ГIалгIай Республика Правительства Слостенин Владимира.

«Балха дакъа аттадоацарех да. Со тешаш ва шун балха говзало хьалхашка латта декхараш кхоачашдерг хиларах.

Толам баккха аьттув хилба хьа хьай балха тIехь», — аьнна даькъалийцар из кердача балхаца министерства кулгалхочо Беканаькъан Вахас.

Белгалдаккха дезаш да, кердача министра заместителя тIахьожам лоаттабергба къаман политиках, иштта республикански СМИ оагIорахьарча хаттарашта.

Хоаттам: Оздой Л. Р. яьй 16-ча ардара 1979 шера Кокчетавски областа Казахстан Республикае.

Лакхара дешар дийша я, 2003 шера цо яьккхай СибарегIара

паччахьалкхен служба академи, 2009 — Тюменски паччахьалкхен университет.

2002 денз 2022 шерага кхаччалца йолча хана из гIулакхерча балхаш тIа хиннай, цу Российски Федерацие Следствени комитетта а, прокуратура а, органашка, Новосибирски областе а, иштта Красноярски крае а гIолла.

ГалгӀайчен ГӀажарий-Юрта колумбайн нийслуш хуле хьалхарча аргӀах де дезачох дийцар

Таьлаханаькъан Адам

ГӀажарий-Юрта колумбайн нийслуш хуле а хьалхарча де дезачох дийцар, из дешара кхуврчашка террористически атакаш еш хилча оалаш дола дош да. Цунна кертте латтар да «Колумбайн» американски ишколе, Колорадо штате хинна балана истори. Укхаза 1999 шера, шин дешархочо дукха нах боабир, цул тӀехьагӀа шоаш а бейра. Цу бийнараш 15 саг вар, уж шоаш а юкье болаш. Цул тӀехьагӀа, дунен тӀа гӀолла дукха террористически акташ дӀааяржар.

Нагахьа санна колумбайн нийслуш хуле а, дешархочта а, иштта хьехархочта а фу деза ховргдолаш, ишколашка касткастта ученеш дӀахьо. Царех цаӀ дӀайихьар «ГӀажарий-Юртарча №3 йолча Юкьерча школа» ГБОУ селхан.

Терроризма духьаларча мероприятее дакъалоацаш хилар лакхерча класка дешархой иштта хьехархой, юрта полице отдела болхлой, ГалгӀай Республика Шолжа района гӀолла йолча Россе МВД ПДНО болхлой, юрта администраце кулгалхо.

ГӀажарий-Юрта администраце кулгалхочо Чакиев Аслана тха газетата аьнначох, цунна керттера маӀан да, нагахьа санна дагадоацар нийсденна хӀама хуле а хьалхарча аргӀах де дезар малагӀа да хар.

Чоалханера хьал а этта цу боахама коа фий ца ховш йола хӀама чуйоалла Иьржа пакет корабича санна оттабаь бар дӀахьош хинна болх, цу чу эхкхаш йола хӀама йоаллаш санна хила везар укхаза. Эггара хьалха цига де дезар бераш а бокхийбараш а — фий ца ховш йола хӀама чуйоаллача тӀормигах кулг тоха йиш яц.

ХӀа аьнна из шоашта хоалушехь а сихача 112 оалача службага телефон дӀатоха еза, нах кӀалхьара баха болабала беза, помещенешкара ара а баьха.

Из беррига болх вӀашагӀбеллараш чӀоагӀа раьза болаш биссар дӀахьош хиннача профилактика яра лаьрхӀа балха. ХӀара доакъашхочо хьагойтар шийна фу карагӀдаргда, цига цар гойтар дика толам.

Дийнъеннача теникий дуне

«Дошо боргӀилг» яха теникий театр кхаьчад республике

БӀархой Муслим

Укх бетта 14-ча денгара 16-ча денга кхаччалца Назранерча берий театре хьажархой гулбеш хургба Озерск оалача Челябинскерча пхье театра актераш.

Россе культурах йолча министерствас вӀашагӀеллача йоккхача федеральни проекте чубодаш ба из болх. Теникий театр — берий эггара чӀоагӀа дог гӀоздоаккхаш йола моттиг я. Цар аьттув хул шоай дегашта дезаденнача фаьлгашка турналхой бӀаргаго, цар меттага ладувгӀа.

Берий театре дӀайихьача пресс-конференце «Дошо боргӀилг» яхача театра керттерча режиссера Ерохин Дмитрийс вай журналисташка дийцар шоай театра дӀаьха истори, республике эггара хьалха баьхка шоашта дайзача берех дар.

Цига дакъа лоацаш бар берий театра кулгалхо вола Хадзинаькъан Муса, культурах йолча министерства кулгалхочун ГӀонча вола Йовлой Ильяс, иштта кхьбола болхлой а.

— Теникий театро зӀамигача хьажархочта дукха сийрда, хоза уйлаш лу, аьлар цо. Сакьердлуш хиларал совгӀа, берашта хьаэца дика массал долаш хила беза вай болх. Бера хана хаэц саго вахарера дукхагӀа йола оамалаш, гонахьара дар зе а цу хана волалу.

Цунга хьежжа, наха юкьебра барт-безам, кӀаьда оамалаш, вӀаши гӀо деш хилар, нийсхо логатгяр дӀахьокхаш хила деза воаша лелабеча балхаца. Йовлой Ильяса теркалдир, иштта дӀакхухьача гастролеша къамаш шоайла вӀашка оз, тайптайпара йола култур, ладаташ довз.

Ерригача Россе нах шоайла бувзам болаш баха безалга хьа-

хьокх цу гӀулакхо. Ерохин Дмитрийс доккха баркал аьлар гулбеннарашта шоаш республике иштта хоза гӀаэцарах. Шоай театр хьаотташ, дегӀадоагӀаш мел хинна истореш дийцар цо пресс-конференце. — «Сороковка» яха цӀи йолаш цхьа поселок яр из цхьан хана.

Берригача мехкара нах ухар цига балхашде. 1949-ча, 1950-ча шерашка цига малха даьлар 4000 совгӀа бераш. Кьонача, хӀетта хьахиннача пхьен теникий театр геттара эшаш хилар. 1952-ча шера драматически театра кхоллама болхлоша доккха совгӀат де лаьрхӀар зӀамигача бахархочта. Теникий театр хьаххолла безам болаш хьайзар уж.

Бакьда, е теникаш мишгта хьае еза ца ховш, е из болх малагӀа тайпара дӀабахьа беза довзаш боцаш хала яр юхьиг. Халонашгта духьала увтгаш дӀадоладир цар шоай гӀулакх.

ХӀара денна меттадоагӀаш болх дӀахьош хиннача театра 1977-ча шера «Дошо боргӀилг» яха ший цӀи хилар.

1979-ча шера «ДикагӀа мел дар-берашта» яхача проекте гӀолла хьалхьаьча керда чу гӀишло чу дӀачубахар актераш. Хоза тоадаьча театре дега тоам хургболча фаьлгашка, спектаклешка хьежаш мерза вахар дуалда шун бераш! Ираз долаш, аьттонца шоай кхьаьгегам дӀабахьа низ хилба шун!», — аьлар актера Образцов Сергейс. Балхацара кердадараш дӀайхьай дувцаш хоза ха дӀайихьар кхоллама болхлоша.

Хьаьшаша вай берашта хьохаргья массехк спектакль — «Машаи чай», «Мюнхгаузен яхача барона вахаре нийслуш дола гӀулакхаш». Лоаме баха цигарча моттигех бӀаргтоха лаьрхӀа бар Челябинскера актераш.

Торо йоацача фусамашкара 100 бер цирке дигар

Султыгнаькъан Йоакъап

хьажа бигар.

Илдарха-ГӀалий гӀарча пхьерча администрацен болхлоша, таро хала йолча дезалий бераш, мах боацаш циркага

Кьилбаседа Кавказе гӀолла го боахаш лела «ЛорРус» яха цирк тахан ший аргӀах Илдарха-ГӀалий тӀа кхаьчад. Ахчах цига

баха шоай самукъадаккха аьттув хургдоаца бераш гӀаддаха хьийжар акробата, жонглеша, эквилибристаша хьокхаш хиннача тамашийна йолча номерашка.

Пхье кулгалдеча Осканананькъан Башира доккха баркал аьлар цирка администрацен дог ийша долча берашта мах боацаш из хозал гойтарых.

Гарчакханаькъан Сали

Вай мохк меттаоттабачул тӀехьагӀа, Нохч-ГӀалгӀай паччахьалкхен хьехархой институте гӀалгӀай кагий нахи мехкарийи деша айтта укх шера 65 шу дизад, хӀаьта уж дийша баьннача хана денз 60 шу дизад. Сона хеташ, вай къаманна беркате хиннад 1962 шу. Цу шера эггара хьалха филолого-исторически факультет яьккха нах, таханалцца мехка накъабоалаш; Илманхошта, хьехархошта, йоазанхошта, журналисташта юкье болаш, хьабаькаб. Дукха дика гӀулакхаш карагӀдийннад царна. Къаман дешар, литература, культура дӀахьалхакхувлаш лаьттаб уж, ах бӀаь шу совгӀа йолча хана. Царна юкье хиннача, цу шера дийша баьннача кагийча наьха, мехкарийи цӀераш яьхача а кхетадергда, мел доккха а хала а дукъ хиннад царна гӀалаьттар. Масала, царна юкье хиннав Дахкилганаькъан Ибрахьмана Ибрахьим. Из вайна массанена дика вовзаш ва филологически Илмай кандидат, профессор санна. Цул совгӀа йӀаьххача хана Нохч-ГӀалгӀай паччахьалкхен университета гӀалгӀай литературан хьехархо, филологически факультета декан, ГӀалгӀай Илматохкама института директор, ГӀалгӀай паччахьалкхен университета хьехархо хилар из. Россейоазанхой доакъашхо; «Кукенал», «Шутар», «Берд» яхача книжкай авторвар Ибрахьим, иштта цо яздаьдар гӀалгӀай литература дегӀаахара, багахбувцам тахкара хетадаь Илман балхаш.

Эггара хьалха дийша баьннарашца хиннаб кхы а дукха цӀихеза нах: Малсаганаькъан Увайса Або (литературни критик, Нохч-ГӀалгӀай радио кертера редактор, «Лоаман Гуйре» яхача альманаха а «Литера-

Сибре лайна, цӀабаьккача кагирхой-хьехархой хьалхара выпуск.

Сурта тӀа: Сибрера цӀабаьккачул тӀехьагӀа, 1962 шера Нохч-ГӀалгӀай хьехархой институт яьккха хьалхара гӀалгӀай кагий нахи мехкарийи: (аьрдеьхара аьттехьа) ГӀамарзанаькъан М., Малсаганаькъан Ахмад, Албохчанаькъан Н., Мамилганаькъан А., Балай Х., Гавришевская Зинаида Афанасьевна, Котанаькъан Хь., Аьлданаькъан М., Берсанаькъан И., Битенаькъан Хь., Наурбенаькъан И., Меданаькъан И., Шекурова Генриетта Васильевна, Коазой И., Дахкилганаькъан И., Шаденаькъан С., Ведажанаькъан Н., Малсаганаькъан Або, Къоастой Б.

Вай къаманна беркате хинна шу

Сибре лайна, цӀабаьккача кагирхой-хьехархой хьалхара выпуск

турни ГӀалгӀайче» яхача журнал а кертера редактор, Малсаганаькъан Оарцхой Ахмад (Нохч-ГӀалгӀай паччахьалкхен университета эрсий литаратуран кафедра доцент, тӀехьагӀо профессор), Дударанаькъан БатӀала Урусхан (ТӀой-Юртарча юкьерча школан завуч, юртда, ООШ директор), Къоастой Махьмада Башир («Сердало» газета промышленности а гӀишлошгьара а отдела кулгалхо), Шаденаькъан Арсмака Султан («Сердало» газета отдела кулгалхо, Нохч-ГӀалгӀай телевидене воккхагӀвола редактор, Шолжа-ГӀалий тӀарча книж-

ни издательствон дешара литературан отдела кулгалхо, гӀалгӀай телевидене председатель, Илма-тохкама института Илман болхло), Меданаькъан Жабраила Йоакъап (Сурхо тӀарча юкьерча школан директор, халкъа хьехархо, СССР дешара тӀехдика болхло), Коазой Аюпа Ийса (хьехархо, халкъа йоазанхо). Иштта царна юкьера арабаьннабар университета бечча кафедрашца хьехаш хинна ГӀамарзанаькъан Марем, Битенаькъан Хьава, юрташкарча школай, интернатий директораш, завучаш, мугӀарера хьехархой.

Царех массарех хьабаь-

ннача пайдан мах бе этгача, сона хеташ, мах булургбацар, иштта доккхий дикаш, беркат шоаех хьадаьнна нах ба уж. Сибре, вахара халонаш яйза болча цар, хам беш хиннаб шоашка кхаьчача гӀулакха. Цудухьа, цунца чам болаш, деша а дийшад цар, цул тӀехьагӀа шоаш юадаь хьаькӀал тӀехьа гӀабоагӀарашта дӀа а деннад. Царех дуккхачар хьийхад сона а. Масала, пхелагӀча классе со вагӀача хана, сона гӀалгӀай мотт хьийхар Меданаькъан Йоакъап вар, цьхан юкьа тха классан кулгалхо а хилар цох. Университете дешаш волаш, сона хьехаш бар Дахкилганаь-

къан Ибрахьим, Малсаганаькъан Ахмад а Або а, Битенаькъан Хьава, ГӀамарзанаькъан Марем. «Сердало» газета редакце болх баьб аз Къоастой Башираца, Нохч-ГӀалгӀай книжни издательстве къахьийгад Шаденаькъан Султанаца. Дуккхадар царгара дайзад, Юмадаьд. Со мо цар кхебаь кагий нахи мехкарийи бӀаьш, эзараш ба. Цудухьа, цӀаккха кӀал ца дусаьш, хьадоагӀа вай Илма а дешар а. Тахан наггахьа саг мара висавац царех, амма цар йита тӀехьале цӀаккха йовргьац, лергьац; ноахалгара ноахалга йоалаш яхаргьа из.

Керда берий бешамаш хургья вай мехка

Коазой Мадина

Ер шу чакхдалалехьа 12 берий беш хьалъеш болх дӀаболабергба вай республике. Кхаь шерагара ворхӀ шерага кхаччалца долча берашта берий бешамашка моттигаш халийтара тӀехьа йоаржача федеральни программе чубодаш ба из болх.

«Демография» яхача къаман проекте гӀолла йоттаргья керда берий бешамаш. «Тишъенна аварийни гӀишлош дӀа а яьха йотташ я керда берий бешамаш. Шолжа-пхьера лертПачара яьнна «Улыбка», «Светлячок», «Теремок» яха 120 бера лаьрхӀа хинна кхо гӀишло дӀайоакхаргья. МагӀалбикера «Фабл» яха

берий беш, 80 бера йола беш-ясли дӀайоахаргья. Царна меттала 190 моттигах латта керда, хоза гӀишло ураотаергья. Цу хӀаман юкье йолх Назранера 220 бера йола беш №6, Долакха-Юрта, Яндаре, ГӀажарий-Юрта, Эбарг-Юрта 80 бер чуэца йиш йола йиь гӀишлош хургья.

Тахнарча дийнахьа проектно-сметни каьхаташ кийча да, экспертизе дӀадахьийтад. Ер шу йисте далалехьа гӀишлой белхах йолча министрствас лерхӀ Магасе, Назране, ТӀой-Юрта, МагӀалбике, Инаркье, Пседахе, Илдарха-ГӀалий тӀа, Эбарг-Юрта бархӀ берий беш хьалъетта йисте яьккха. Цу гӀулакхо 500 сага болхмоттигаш лургья вай мехка.

12 САГА ДУНЕ

Гарчакханаькъан Сали

Сона дагадоагIаш, дукха хьакимаш хувцабенаб Наьсарен районе. Цу хана коммунистий парти яр, массадолча хIаман хьалхале лелаеш. ХIара хьакима шийна тIехьа цхьацца дика лар ютар, ше цу гIулакха тIара дIавахалехь. Вай Сибрера цIадаьхкачул тIехьагIа, сона дагадоагIаш, парте райкома хьалхара секретараш хилар Цолой Султан, Беканаькъан Серажди (Сергей), Пастемаранаькъан Султан, Маькенаькъан Асхьаб. Цолой Султан хьаким волаш, со геттара зIамига вар. Цох лаьца са дагахьа, мехкараша оалаш хеза хIама мара дисадац. «Сийна-ча «Волга» тIа вагIаш, дийллача корях пхьарса гола арайилла вахар, кIай коч ювха Цолоев». Иштта оалаш сай лергашта хеза ва со. Сона хац цун сийна «Волга хиннайий. Хинна хила а тарлу, хIана аьлча цу хана хьакимаш кхувлаш хиннараш кьаьнара, капота тIа сай багIа «Волгаш» яр. «Газ-24» оала машенаш дуккха тIехьагIа яьхкар хьакимий вахара а балха а юкье. Беканаькъан Серажди волаш, берий «Асса» яха ансамбль хьайир Наьсаре, из гIорьяьнна йовзар яр ерригача Россе. Пастемаранаькъан Султан волаш, гIалгIай кьамак йолча Барахой Лемкайна Социалистически Кьаьхьага Турпал яха цIи а IажагIо лесташ бос бола «Волга» яха машен а елар. Бакьда Маькенаькъан Асхьаб хьалхарча секретара гIанда тIа эггара дукхагIа ваьгIар мотташ ва со.

1979 шергара денз, 1990-ча шерга кхаччалца Наьсарен района доал деш хилар из. Цу хана дукха хIама эргадаьлар района а цун бахархой а вахаре. Керттера гIалгIай шахьар лоархIаш хиннача Нана-Наьсаре унахошта дарба де больница яцар. Я-м яр моцагIа Долтмарзананькъан Сулеймас Йойилла Буро чура больница. Бакьда из геттара кье яр, хила езача дуккхача отделенеон нагагIяраш йоацаш яр. Лорашта эшаш бола гIирс а бар есала. ХIаьта районни поликлиника мишта яр дIадийчаца, шо тешарг а дац. Цун сурт дика кхеллад халкьа йоазанхоцо Боканаькъан ХIама Ахьмада «Яккха йиш йоаца цIи» яхача ший дувцар тIа. Цхьа дакьа доалдергда вай цу дувцар тIара, тIаккха оаш дика кхетадергда аз дувцар. «Дукха нах бар района амбулаторе готтача коридора чу. Лораш хьабакьха а цар шоай болх дIаболобаь а дукха ха яц. НаIарах доаллача зIамигаца корилга хадданза барахьеж цхьабараш, вокхар, сатийнна цхьацца хабараш а дувцаш, ха лоацIю. Корилгах арахьеж кIайча кисе йовлакх тулла безаме кхалсаг...» Сайгара тIатохаргда аз, регистратуранна хьалхашка лагатача наьха арIа, цу уйчара ара а яьле, коа Iокхоачаш хулар, сов готта цу чу йолаш. Цудухьа йоккха, паргIата поликлиника а замо дIадехарашка хьежжа больница а езаш дар наьсархой гIулакх. Из больница хьалье дIайолайир, Абукара Асхьаб хьалхара секретарь волаш. ДагадоагIа, цунна хьаьхожадаь ахча тхов тIабакхитале кхоачаденнад, яха. Гишлон материали а балхий а маьхаш хувцалу, лакхлу; нагахьа санна гишло хьалье цу йоалаш, дукха говш хуле. Из хиннадар мотташ ва со больницанна а.

ХIаьта а района хьаким хьаькьал теар, болх дIачакхбоакххаргбола никьлаха. Районерча боккхийча, кул-

Хьалхара секретарь

Маькенаькъан Абукара Асхьаб дола дагалоацамаш

гаговзал йолча нахага кхайкарал даьдар цо, тхов тила гIю де, аьнна. Из болх бовзаш болча, цох лоархIабегболча кьоаноша, хьалгара а баьнна, тоая Иоттайир больница. Цул тIехьагIа бIаьш, эзараш болча наха наькаьлар из. Ювца больница хиннаецаре, кьаьстта а во дар вай кьаман хьал; Буро тIара, Шолжа-ГIалий тIара беха лела нах районе дукха нийсбеннача хана.

Иштта, Абукара Асхьаб хьаким волча хана, хьалйир вайцига «Асса» оала гостинница. Цкьа Бохтаранаькъан Берса Бембулата аьлар, вай кьаман гостинницаш яц, хIана аьлча хIара цIа — из я хьаьша тIаэца кийча йола фусам, аьнна. Хоза аьлар. Бакьда тIавенача хьаьшанна хьакхаштагIа я гостинница хилча а цига сецача а. Цул совгIа, цхьайолча хана хьаьший, ши-кхоь хинна а ца Iеш, итт-пхийтта хила а тарлу, масала, артисташ, туристаш. Бекьарг мичаб Iа уж шин е кхьаь фусам. Царна шоашта а ловш хилац цу тайпара бекьар. Из деррига кхетадеш волча района хьалхарча хьакима пурам деннадар, Iам болча моттигера гаьна доацаш, арахьара тIауха нах совцаргбола цIа хьалде. Иштта хьахилар «Асса» яха массийттаза вIаштIарьяь гостинница. Ший йоккха универмаг хьалйир вайцига, наьха хьашташ дикагIа кхоачашдайтар духьа. Царех цаI хIанз «Сельхозбанк» а хинна дIахай, вож Iаман юххе № 1 йолча аптеканна лоалаха яр. Дукха кхача бокка тикаш хьахилар заводской районе, Свободы (С. Осканова цIерагIа) оалача урам тIа. Кьаьстта а белгалдаккха лов, Сийлахь-боккхача Даьймехка тIем тIа дакьа лоацаш хиннача а байнача а наха дегIа цIенхаштта сийленг вайцига ца хиннилга. Заводской районе эггара айеннача моттиге из хьалдайтар а вар цу ханара хьаким. ХIанз а долаш да из сийленг, из эргадаьккха тоадайтар а Маькенаькъан Асхьаб вар. Эрсий кьамак волча лётчика Юдина хетадаь сийленг дар Экажакьонгий-Юрти Наьсар-Керттеи вIашагIкхетача. Дикка тоаелар тIема а кьаьхьага а сийлен музей. Нальчике вахаш хинна Сийлахь-боккхача Даьймехка

тIема доакьашхо, гIорваьнна разведчик Цхьорой Iаддал Наьсаре ваха хьалвоалавир цо, Кхоартой Жабраила цIерагIча урам тIа цIенеш а даь. КхувшбоагIарашта дика масал дар вай мехкахоцун — разведчика вахар.

Наьсарера № 4 йола юкьера школа а, парте райкома керда цIа а из хьаким волча хана дир. ТIой-Юртгарча «Октябрь 40 шу» яхача совхоза хьажIаш лелаеш хиннача Коазой Бахьаудина Социалистически Кьаьхьага Турпал яха цIи елар. Из хьалхара секретарь волча хана (1979), Наьсаре вена хилар гIишлош еча, наькьаш дехкача, коммунальни балхаш деча эша машенаш хьаяра СССР министр Е. С. Новосёлов. Кьаьстта лоархIаме дар аьнна хет сона, бахача наха керда фусамаш хьальяр, наькьаш тоадар, балха моттигаш хьаяр. Цу дакьье а ший низ дIакхоачар деш, хьавоагIар Абукара Асхьаб. Бовзаргбоацаш эргаьлар В. Ленина (хIанз Кхоартой Жабраила) цIерагIа бола урам, тоаелар Ингушская, XIX партсьезда, Мира, Свободы, Половинкина, А. Тутаевай, царех тарра кхийола улицаш. Эргаяьлар автовокзал, АТП, заправочни станцеш, юртбоахам. ГIорьяьнна республике йовзаш яр «Экажевский», «Назрановский», «Маяк», «Октябрь 40 шу» яха совхозаш. Царна керте лаьттараш а йоккха говзал, балха полхам йолаш нах бар: Ясиновский Владимир, Лаьнанаькъан Умалат, Коазой Мурад, Беканаькъан Мурад, кхьабараш. Юртбоахама болхлой йоакхо елга хьахайташ яр «Наьсар-Керттерча» отделене хьайийлла хинна шурий-товарни комплекс. Болх бе а салала а мел эша хьалаш долаш яр из. Бусалба динцара гIулакх а, Iаьса воацаш, наьха хьашташ теркалдеш, леладора аьнна хет сона цо. Наьсаре болх беш дар 1978-ча шера хьалдаь хинна, хьалха Малсагананькъан Хьажамоахий Тухан ваьхача коа хьадийлла маьждиг. ГIалгIай мехка, Советий Iаьдал долаш, из цаI мара болх беш маьждиг дацар. Цул совгIа, керда маьждиг хьалде дIаеннаяр Наьсарен юкьье хинна электроподстанции, из йоккха а маьждига тIава аьттув болаш а йола моттиг яр. 1996-ча шера август бетта хьадаь а даьнна, цига

болх беш да республикан доккха маьждиг. Дикка хувцаделар наьха сакхетамаш. Хьалха дукха хинна тайп-тайпара зуламаш белгIала кIезигделар. Цхьа цIай дIадодацар, кьаракь а менна, нах вIашагI ца латаш, саг ца вувш. Районерча милицена кулгалде керда хьаким — полковник Зангенаькъан Саварбик — оттавича, дикка тоаделар цу лостамагIа дола гIулакхаш а. Вешта аьлча, болх бе ховш а, наьха вахар тоадара фу де деза ховш а, саг вар хьалхара секретарь.

Маькенаькъан Асхьаб ваь хиннав 1934 шера ноябрь бетта 7 дийнахьа, Шолжа района ДаьтIагIа яхача юрта Бейсолта Абукарей Зурабанаькъан Рабилатеи дезале. Дикка боккха дезал хиннаб цар; кхо воI, кхо йоI хиннад цунца кхувш. Асхьаба вежарий хиннаб Султани Османи яхаш, йижарий: БагIи, СацIи, Сахи. Таханарча дийнахьа уж берригаш боацаш ба. Мохк бохабеча хана, ийс шу даьнна кIаьнк хиннав из, цудухьа уж шедола хIама дика дагадоагIаш а хиннав, цох лаьца наха юкье кIезига дувце а. Партийни болхлошта меттел, мугIарерча наха а мукьа луцар цу хана вай Сибрелуш чакхьаьккхай дешарах дика лоархIавеча Асхьаба. Вай цIадоагIаш, 22 шу даьнна зIамига саг хиннав из. Юха мехкавалалехь, Казахстанерча университете яьккхачул тIехьагIа, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропагандаи агитациеи отдела заведующе заместителла хьожаву. 1977-ча шера Маькенаькъан Асхьаб деша вохийт КПСС ЦК юкьарча Илмай Академе. Толамца из чакхьаь-

ккха цIавеча, 1979-ча шера парте Наьсарен райкома хьалхарча секретаралла хьожаву. Цига балха волаш, из хорж парте Нохч-ГIалгIай обкома бюро доакьаш-холла, Лакхехьарча Совета депутаталла. Цо дакьа лоац Москве хиннача КПСС XXVI съезда балха юкье.

Газета редакцера из дIаваха дикка ха аьлча, со а нийсвеннавар цу газета редакце. Корреспондент а воккхагIвола корреспондент а волаш, цхьа ха яьккхар аз. Цу хана, Асхьаб дагавоагIача кьаьнагIболча журналисташа дувцаш, дуккха хIама хезад сона цох. Масала, Кьоастой Махьмада Башир вар промышленностеи гIишлошьяреи отдела кулгалхо. Цо оалар:

— Асхьаб иллилархо а хила мегаргволаш, цIоагIа хоза оаз йолаш вар. Ше редактора заместитель волча заман чухь, болх боацаш вагIача хана, цIаьхха, оаз ахийте, илли доаккхар цо.

Цох ца теша баьхан деце а, Асхьаба воккхагIволча воIага Русланага хаьттар аз:

— Бакьдий из? — аьнна.

— Бакьда, — аьлар цо. — Нокьостий вIашагIкхийттача моттиге, царна илии оалаш оамал хиннай цун, ший хоза оаз йоландаь. Юхьанца Нохч-ГIалгIай радиокомитете дIаьздаь а, касткаста эфире доахаш а хиннад цун илlesh. Партийни балха тIа кьаьхега волавлеча, телевидене а радиокомитета а председатела заместитель хиннача Овшанаькъан Мустафайга ший илlesh кхьа цадахар дийха хиннад цо. Цу хана денз, радио программашта юкьера дIадаьхад уж.

Хьехархо волаш а, газета корреспондент волаш а, массехк вIашагIкхетар хиннад са цу сагаца, кьамаьл а хиннад. Царех цхьадараш дагалаца хьожаргва со. Университет яьккхачул тIехьагIа, Сурхо тIарча № 2 йолча юкьерча школе дIахьожаваяь, цига цхьан шера болх бир аз. Из дар 1980-1981 дешара шу. 1976-ча шера денз, цхьацца йоазош деш, районерча а республикерча а газеташ тIа царна кепе еттар аз. Цудухьа, йоазонцара болх безаш, районерча газете балха ваха хьежар со. Цун («Ленина никь») керттера ре-

14 ЙОАЗАНХО

Литературни ганз

Ца хаддаш кьоолам хьекхараш

Палгйай литературе керда юкьебаьхкача йоозанхо-ех я Лида. Хетаргахьа ит-шийтта шу хьалха, ший хьал-харча стихашта а лоацача дувцарашта а кепатоха йола-елар из. Дукхагйа даькье берашта лаьрхйа дар уж йоозан-наш. Массаз а олаш да, бера-раша кхетаргдола йоозанаш де халагйа да, боккхагйа чарна лаьрхйа деча йоозанашца дистача. Ший бера ха йиц ца яларал совгйа, цу хана шийна дукха дийза фаль-гаш, иллеш, ловзараш лов-зара куцаши, ашараш, дув-цараш, кюанолгаш, ховлеш-довзалеш, дагардергаш, си-хаоаларгаш дагадоагйаш хила хьакь долаш ва, бера-рашта лаьрхйа яз деш вола саг. Цу дерригне а гю ду цунна, царна ший уйлаш дйайовзийта а боккхагйа чарна шоай берал лайза ха дагайо-хийта а.

Цу тайпарча йоозанхо-ех лархйа еза, тахан вай ук-хаза ювцаш йола, Евкур-наькьан Марзбика Лида. Цунна дола тешалаш да, цо «Селаад» яхача берий журна-ла оагйонаш гйа ший стихаш-та а лоацача дувцарашта а кепайийтта хилар. Цул совгйа цо кьаьстта массехк книжка ара-даьккхад кеп а теча. Уж да: «Говза цоги»; «Майра боргал// Храбрый петух»; «Син лувкхе-ра»//Эхо души, царел совгйа цун стихаш юкьеяхай шин гуллама а (царех дйахо дув-царгда вай).

Лидайна карахдоал цьха-тарра эрсий а гйалгйай мет-тайл йоозанаш де. Царна ке-

пайийтта тоабан йоозанаш гйадолча гулламашта. Царна юкьера белгалде доагйа «Россе кьамий вай заман литература антологи» («Берий литерату-ра»), «Россе кйай гйарагйураш» цйи йолча издательстве ара-даьнна «Гйалгйайчен лира» яха зламйа поэзен антологи. Кьо-нача йоозанхочун ший стихот-ворени эрсий меттала кеп-техай цу гуллама гйа. (хьажа «Ингушская лира. М.2018, Оагй.104-105; Гйалгйай Кьаман библиотеке кепатега, кхьа томах латта «Гйалгйай поэзен антологи».

Ший йоозанашта кепает-та Лида йолаенна кхы селла-ра дукха ха еце а ала деза, цун сакхетаме йоозанхочун уйлаш хинналга, уж хозьеш, тоаш цо хадданза кьаьхегалга. Цу даькье ший аьттув баларах шек хиннале а из гйалгйай ли-тературе юкьеенай ший тай-пара куц дола йоозанаш а да-хьаш. Хйаьта ше йоаггйашехьа а из «Селаад» яхача журна-ле гйолла берашта йоозанаш де дйайолалаялар а ший маан долаш да. Хйана аьлча бераш-та дикахетар де шийна карах-даларах йоккхий еш я автор. Гйалгйай меттала стихаши дувцараша яздаь доллаше а эрсий меттала ший фу аьттув боал хьажа цо язду «Майра боргал»//Храбрый петух цйи йола книжка. Хозача сурташ-ца кьоагадаь, дешарий терко гйаозаргйолаш да из. Проза а поэзи а цьхатарра язье ловш а ховш а я йоозанхо. «Воал-лаше а валац когабуьхара халха» яха гйалгйай кица ук-хаза аьннадац. Лида йоозанаш де дйайолаеннай зламйагйолча

жанрашккара. Вешта аьлча ло-ацача стихашккара а дувца-рашккара а. Ший йоозанаш де йолаенна дйахо йодаш хила-рах, вайна ловргда, литерату-ран йоккхагйайолча жанраш-ка, вешта аьлча повесташка, романашка, поэмашка из кха-чарга.

Хйара сага эггара хьамсарах я нана. Хйаьта ший наьнах дош ца олаш а йийнаьц Марзбика Лида, ше поэт а эздий кхалсаг а хиларах тарра. (хьажа: Поэзе антологи «Наьнах дола дош»// Слово о матери. Ростов-на-Дону. 2015. Оагй.51).

Зламйа йолча хана денз нана йоацаш ше йиссарах а массане а санна из лерхйаме хиларах язьеьча стихаш-ца цьхана, хьамсара Гйалгйай мохк а, нана санна боча ба цунна. Из ишта долга хоалуш да, цун стихашка.

Марзбика Лида варахахи кхолламахи дола йоозанаш а да кепатега. Эггара хьалха цу хьакьехьа белгалде деза, гйалгйай йоозанхох дола, Па-танаькьан Йоакьапа отта-даь книжка (хьажа: «100 пи-сателей Ингушетии», Автор-составитель Якуб Патиев. М. ООО «ТПК-ЦЕНТРОБАНК», 2019. С.273); Иарчакнаькьан Сали, Ший тамагйа дола йо-озанхо, газет «Сердало», 2021 шу, Бекарга-бутт, 27 ди). Йо-озанхочун стихашта кепайий-тай 2021 шера арабаьннача шин гуллама гйа. (хьажа: Ираз хилда хьа, Гйалгйайче! Отта-даьр Тамасханаькьан Мохь-мада Лейла. Назрань-Наль-чик. ООО «Тетрграф» 2012, Оагй.47-50; Коазой Аслан. Ва-хара наькьа гйа. ООО «КЕП»,

Назрань.2020, Оагй.212).

Публицистакана а хйира яц йоозанхо. Цун йоозанаш кеп-атега арадийннад «Сердало» га-зета оагйонаш гйа. (хьажа: газет «Сердало», 2015 шера 10 сен-тябре; «Сердало», 2016 шера 14 январе; «Сердало» 2022, Гйалгйай мархий бутт, 24 ди). Укхаз а вай дийцадац йоозан-хочун бера ханах, цун кергтер-ча кьаьхегамаш. Цу хьакьехьа дика йоозув кепатегад, поэта Иарчакнаькьан Сале. Хйаьта Марзбика Лида берашта лаьрхйа чьаьдолча йоозаний мах хоадабеш цо белгалду: «... Бераш дийнаташта зе ца де, царна гйо де, уж шелалах, моца-лах лораде Юмаду цар. Цу тай-пара болх ма хулла дукхагйа бе безаш я этта зама...» (хьажа: Иарчакнаькьан Сали, «Ший тамагйа дола йоозанхо», газет «Сердало», 2021 шу, Бекарга-бутт, 27 ди). Доккха доаца-ча укх йоозонца, Марзбика Лида варахахи а кхолламах а мел дола куцаш хьоахаде аьт-тув бац.

Гйалгйай кица да «ма хетта

ца хила, ма тарлу» яхаш. Цуду-хьа ала лов ма тарлу кьаьхьага деза вай кьонача йоозанхоша, шоай говзал лакхьеш, мотт шаьрбеш, хадданза йоозанаш деш, уж тьехьеленна дуссаргдо-лаш. Цу хьакьехьа цьхан кьал долча саго аьннад яхаш белгалду; «Кьоолам алхха цьха кечал я, цох пайда эцарах из аьрхй а ца баларал совгйа, дукхагйа лелабарах ирбенна мара хилац». Цудухьа йоозув деш вола хйара саг, ший лите-ратурни йоозаний уйлаш еш а уж дйазьеш а хилча дика дар ала лов.

Таккха ер лоаца йоозув дерзадеш ала безам ба, Евкур-наькьан Марзбика Лида мел дола йола стихаш. дувцараш гул а даь, эрсий меттала дараш вай меттала а даьха, гйалгйай меттала дараш эрсий меттала а даьха, кьаьст-кьаьста ший книжка кепатегача Галаьмате дика хургдар аьнна.

Мерешкнаькьан Султан,
РФ йоозанхой союза
доакьашхо

Гйалгйайчера «Сийг» яха берий ансамбль «Симфония звезд» Ерригроссе фестиваля шозза гран-при яьккха хилар

Гйазданаькьан Ахьмад

Эбарг-Юртарча культура Цен «Сийг» яхача берий хо-реографически ансамбля кьонача артисташа, юха а аргйанарча шой выступле-нешка гойтар, малагйа кий-чонца шоаш кьаьхегаш ба. Укх наькьа цар кьаьхегаме лакха мах оттабир Кисловод-ске дйайихьача XI Ерригроссе «Симфония звезд» искусства, кхоллама фестиваль-конкур-са, цига гулбеннабар искус-ства лоархйаш бола нах.

«Сийг» цу культурни фо-рума шозза Гран-при яьккха-раш хилар, из вшагагьеллар яр «Планета звезд» яха берий кхоллам дегйабоалабара Центр. Ший аргйах из хьаллаьцар Россе культура министерство.

«Сийг» ансамбля керда-ча хьокхамашта гетгара чйоагйа гйадбахабар из кол-лектив езараш, цунна керда карагйдоалачунна лакха мах

оттабир цига. Иштта дале а, коллектив карагйдаьнначу гйа саца лаьрхйа яц, уж дйахо а то-ламаш лаьгйде уйла йолаш бац. «Хьалхадаккха дезаш да, вай коллектив 2018-ча шера фести-вале дакьалоацаш хилар ши номер гойташ — «Празднич-ный», «Аьрзи», цу хана а Гран-при яьккхар цар, хьалхарча степена лауреат а хилар. Укх наькьа кхы а дукхагйа яр отта-ья хинна номераш: «Празднич-ный», «Девичий», «Горский», «У родника», «Горец» иштта лаьрххйа кийчьаь номер «In the rhythm of the dance».

Судахоша лаьрхйа чох «Сийг» Гран-при йаьккха а хилар, иштта пхе халхарах цьхоалагйача степена лауреат а хилар. Деррига а вшагагьетхача вай коллектив шозза Гран-при яьккха а хилар, иштта «Симфо-ния звезд» Ерригроссе фестива-ля-конкурса цьхоалагйача степе-на ялхазза лауреат а хилар.

Хйанз вай хьежаш да «Global Asia» конкурса то-

ламашка, из дйаьхьош я Пе-кине, бакьда, цу гйа юхасов-ца лаьрхйа дац-цйаьккхаз а даха деза ха хьатлаотталца болх лаьгйбергбац оаха. Кастлуш юха а тхо Кисловодске даха дезаш да», — аьлар «Сердало» газетага «Сийг» ансамбля худо-жественни кулгалхочо Имаго-жев Мухьмада.

«Симфония звезд» искус-

ства, кхоллама XI-ча Ерри-гроссе фестиваль-конкурс вшагагьеллараша баркал аьлар Имагожанаькьан Мухь-мада. Иштта баркал аьлар Шол-жерча муниципальни райо-на администраце социальни отдела кулгалхочунна Гулой Ибрахйама. Ший гйулакх дезаш а довзаш а хиларо массаз а то-ламаш даха таро хулийт.

Гобьявления

Утерянный диплом № 90 НН 0070741, выданный ГБПОУ «Профессиональное училище № 1» г. Назрани в 2010 г. на имя Хамхоева Умара Башировича, считать недействительным.

Утерянный диплом № 06 НН 0001680, выданный ГБПОУ «Ингушский политехнический колледж» г. Назрани в 2011 г. на имя Шанхоева Илеза Макшариповича, считать недействительным.

Утерянный диплом № 90 БА 02712399034, выданный Назрановским аграрным техникумом в 2008 г. на имя Джамурзиева Магомед-Башира Магомедхановича, считать недействительным.

Утерянный аттестат серии А №376828, выданный СОШ №1 с.п. Кантышево в 1990 г. на имя Баркинхоева Руслана Магомедовича, считать недействительным.

Вакцинацех долча деша кьоастам беш хилар Роспотреб-надзор

ЦУР кулгалхочун гонча волча Барханой Мухьмада кхетаче йир сага бокьонаши, вахарца дувзаденаши лорадара тлехьа йолча федерални служба оаглон кулгалхочунца. Дувца отгадаь керттара дош — тахан этгача хьале вакцинаци даяхьара гулакш. Камурзой Бориса яхачох, берашта вакцинаци яр ца дича даргдоаца гулакш да.

«Тухан берий ноаношта

юкье геттара чоагла даьржад прививкаша дегла зе ду, уж кхераме я, влалла е йиш яц, яйтаргяц яха кьамаьлаш. Цьбаккха бокьо йоацаш наха юкье дувца даьнна из нийса доаца кьамаьл дохадаь дладаккха деза», — аьлар Камурзой Бориса.

Иштта цо теркалдир, тахан этта из хьал тоаде дезараш, кьонача ноаношка прививкаш бера дегла мелла эшаш я хьалхадаха дезар дарбанчера лораш ба аьнна. «Нонашта

дладувца деза, столбняк, полиомиелит яхача кхерамечла лазарашта духьале е йиш яр вакцинаци я аьнна.

Цул совгла, хланз хьаяьнна вакцинаш хьалха хинначаралех дикагла хьаяь я. Массала, коклюш хилча оаша бера етташ йола антибиотикаш дуккха а халагла, зе деш я дегла», — аьлар Роспотребнадзора кулгалхочо.

Тухан берригаш а прививкаш ца яйташ Ийча, геттара

хала дола, дукха хана денза диценна дладаьнна лазараш юха хьалхьа тарлуш да. Лазарашта дегла деш дола зе дуккха а кьоаргагла да прививках хинначул.

Тухан вай дерригаш оарцагиданна длабахьа безаш болх ба ер, аьлар Барханой Мухьмада. Наха юкье даьржа лела харцахьа дола, бух боаца кьамаьлаш хоаддадаь дладаха деза деррига хьалах ма дарра уж длакхетабеш.

Галгалайчен полицейскеш маларца кьовсам лоаттабу

Султыгнаькъан Йоакьап

Галгалайчен полицейскеш, шоай болх длахош юха техар корта бохабу малар менна машин лоаллаш хилар, цхьацца йолча юрташка аьлар «Сердало» газетага Галгалай Республике Голла йолча МВД пресс-служба.

Говзанчаша белгалду, из унзара гулакш гучадоаккхаш бола болх Галгалайчен полице болхлоша длахош хилар, цул совгала ди тлехьагала из дукхагала а, длахош хилар а, уж гулаккхаш гучадоакхаш юхатохаш хилар а.

Хара юхасоцаваь корта бохабу малар менна, е наркотикаш эза вола машена водитель, из цхьаькха а кьалхардаьккха бехкбоацача наьха вахар да.

Цу тайпара, Назрановски районе Голла йолча Россе ОМВД ОГИБДД ДПС инспектора Пхьилекьонгий Юрта Оскананакьан улицах «Форд Фокус» автомашин соцайир, цунна водителаше менна хилара дола тешал де тиганзар.

Полицес белгалдир, из саг хьалхагала иштта уголовни бехктокхаме оттаваь хилар, цу тайпара кхоачамбоацараш цунгара гучадаларах, цо иштта закон телхадаь хиларах. Бокьонашлораераша, цу криминални гулакша йоагаш йола протокол оттайир.

Иштта, «Сунженский» Россе МВД МО болхлоша Шолжа гхье соцайир «ВАЗ-21099» автомобиль, Дружбаеи, Фестивальниеи оалаш йола урамаш влешагхетгача. Корта бохабу малар менна вий хара дола тешалде тугаш хиланзар из а.

Цул совгала чухьечачул тлехьагала цунгара корайир 21,48 грамм марихуана. Укхаза а административни протоколаш оттайир цу наха духьала. Уж шаккье а лархьагача моттиге чубехкар. Автомашин штрафстоянке латт.

Из доацаш а МагГалбика районе «Малгобекский» Россе МВД МО ОГИБДД ДПС бокьонашлораераша юхасоцайир «Назрань-МагГалбик-Н-Курл» наькьа тла 54 км йолча «Лада Приора», водителеш благагуш наркотикаш эза волга кхетадеш да, бакьда, лорий тешал дара из раьза хиланзар.

Цул тлехьагала белгалдалар из саг хьалхагала административни бехктокхаме оттаваь хинналга. Транспорт хьа а яьккха глуд тохара йолча моттиге длаоттаяь.

Галгалайчен «Россельхозцентр» хьаллаьцар «Вкусная пятница» яха проект

Султыгнаькъан Йоакьап

Перепелий, страусиний дожадаь даьтга, хланза йийнача страуса дулх эца таро хилар Галгалай Республике Голла йолча «Россельхозцентра» ФГБУ Филиала болхлой а цига баькха хиннача кхьча наьха а. Цу тайпара регионални РСЦ лархлар Россельхозбанка «Вкусная пятница» яхача акцена чуйоагаш йола мотти-

гера кхачана продукци хьаллаца, аьлар «Сердало» газетага Галгалай Республике Голла йолча «Россельхозцентр» ФГБУ Филиале.

«Тпой-Юртарча фермераша Зурабанакьан дезала гойташ йола продукци чоагала езаш тлаэцаш я эцархоша. Массанахьа а е хлара денна а хилац цу тайпара экзотически оала товар республика тикашка. Иштта эцар-

хой безам тлаозаш дар да африке хьалкхувш долча оалхазара дулха а даьтга а дарбана хилар», — йоах хоамо.

Говзанчаша хьалхадоакх, эцархой таро я мах тла а ца тохаш, эшача хана керда продукци эца йиш йолга товар арахецаьчаргара. Хлара эцархо таро йолаш ва сервисе Голла а фермерашкара бокьонцахьа йола цена продукци Интернете Голла хьаэца.

«Вкусная пятница» яха проект Россельхозбанкаца Свое Родное яхача цифровой платформа чоаггьяь я. Цунна сервис лелае йиш я РСХБ сайтага Голла а е мобильни приложених.

Эцархочунна де дезар да фермер хьалахар, транспорта а волаш, товар хьахаржар, мах длалуш бола шийна аттагала бола никь хьахаржар, е ше хьаяьбаш, е шийна хьаяйташ йола оаггув оформить дар.

сердало

Учредители: Правительство Республики Ингушетия и ГАУ «Общенациональная газета «Сердало»

Главный редактор: Курскиева Х.А.

Адрес Правительства РИ: 360001, г. Магас, пр. И. Зязикова, 12.

Адрес редакции и издателя: Республика Ингушетия, 386101, г. Назрань, Тер. Центральный округ пр. И.Базоркина, 60. Тел.: 8 (8734) 77-11-84 Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована Управлением Россохранкультуры по ЮФО. Рег. номер ПИ № ФС 10-6526 от 5 марта 2007 г.

E-mail: serdalo@yandex.ru Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены в компьютерном центре редакции газеты «Сердало».

Время подписания номера по графику в печать: 16 ноября 2022 г. Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не совпадать с позицией редакции. При перепечатке ссылка на газету обязательна. Письма, рукописи, фотографии, рисунки не рецензируются и не возвращаются. Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве «Южный регион», с готовых диапозитивов Адрес: 357600, Ставропольский край, г. Ессентуки, ул. Никольская, 5. Заказ № 1435 Тираж: 2000 экз.

**ГалгIайче ера
художественни
гимнастиках
РФ сборне
йоккхагIа
йола тренер
Сиротина
Екатерина**

Берданаькъан Лорс

**Екатерина Сергеевнай
дукха спорта цIераш а
совгIаташ а да.**

Цо дIалоац «Спартак» МФСО, РФСО художественни гимнастиках керттерча тренера дарж, иштта «Самбо 70» ГБОУ художественни гимнастика отделене керттера тренер а я из. Художественни гимнастика ювзаеннача дукха цIи хеза шоу оттаяь цо.

Аэропорте, хьаьша тIаэцаш хилар ГалгIай Республика физически культура, спорта министр Дошхоклой Iаьла.

Сиротинас яхачох, из республике ений спорта министро ехарах, регионерча художественни гимнастика мах оттабара.

Аэропортера йоагIача бесса Екатерина Сергеевна республика спортивни боахама викалаш «Мужечера» республика спортивно-тренировочни центре дIайигар, цо цига ГалгIай къонача спортсменкашта художественни гимнастиках мастер-класс а ялар, иштта царца дIайихьар контрольный тренировка.

Из цецIоалаш дар къонача гимнасткаш гойтар а, царна долаш дола балха хьалаш а, республике художественни гимнастика дегIайоалаяра вIашагIдеха балха моттигашкара хьалаш, эггара чIоагIагIа эшаш дар да, цудухьа из укхазалерттIача боараме а да, — аьлар цо. Из белгалдир «Сердало» газетаца шоаш къамаьлдеш регионални спорта министерства пресс-служба.

«Чингиз» спортклуба латархой-лоIамхой дакъалоацаш ба Нальчике турнире

Иаьлаханаькъан Адам

Селхан, Паьбарто-Балкхарой Нальчике дIайоалаялар 16 шу даланза барашта юкье дIахьош йола, латархой-лоIамхой ерригроссе яхьаш.

Турнир хетаяь я балкхарой поэта, дийшача сага, балкхарой поэте кертте лаятгача Мечиев Кязима.

Из дIахьош дац хьалхарча шера, цхьабакьда, карарча шера Россее-2023 кагийбар

рий хьалхле аьнна цIи ений цу яхьашта.

Керттерча россе чурча старте кхачара, мечиевски турнира доакъашхой совгIатий моттигех цаI яккха езаш ба.

Вай республикера цу яхьаш-

ка дакъалаца вахав итта атлет. Уж ба «Чингиз» спортклуба латархой.

Тахан лата арабоалаш ба 38, 44, 52, 75 кг дозал дараш.

Турнир дIахьоргIолаш я 18-ча лайчилла кхаччалца.

ГалгIайчен къонача латархошта дийцар экстремизмаци терроризмаци къовсам лоаттабарах

Баркинхой Мурад

«Зуламца вай цхьана дац» яха меропряти маьхалгьаккхара, ГалгIай Республике гIолла йолча МВД экстремизма дукхьаларча Центра болхлоша, республика спорта Министерства викалашца цхьана кхетаче дIайихьар «Назрань» яхача «Спортивни ишкола лоIамеча латара олимпий-

ски резерва ГБУ» воспитаникашца», — аьлар «Сердало» газетага ГалгIай Республике гIолла йолча МВД пресс-служба.

«ЛоархIаме меропряти дIахьош, бокьонашлораеча органий болхлоша дийцар шоашка ладувгIа гулбенаарашта зулам юкьедаккха йиш йоацилга, цунах доккха зе-зулам

доалаш хилар, из дIа-юха даржаш бола никъ хьалоаце цу тIара юхавала могоргдоацилга, сага вахара экстремизм, терроризм мел Iаткъаш хул.

Цул совгIа цар хьалхадаьккхар къонача спортсменашта экстремизма, терроризма накъ тIа даьча зуламаш уголовни а административни а бехктокхаме озаш хиларах лаьца», — йоах хьабайтача

хоама тIа.

КъайларIа доаца къамаьлдIахьош полице эпсараша иштта дийцар кагийбарашта Украине дIахьош йолча лаьрххIача тIема операцех лаьца.

Доакъашхоша массане а цхьанне санна кхетадеш дар да, экстремизмаца, терроризмаца ца хаддаш къовсам лоаттабе безаш хилар.